

Горохова Галина Іванівна,

кандидат педагогічних наук

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1764-6003>

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано роль формування психологічної готовності до певного виду діяльності як важливого чинника гармонійного становлення професійних якостей особистості в процесі професійної діяльності; розкрито важливість становлення і розвитку психологічної готовності до виконання нового типу діяльності. Відзначено, що актуальною проблемою на сьогодні є вивчення труднощів самореалізації особистості в професійній діяльності, з якими стикаються поліцейські на початкових етапах становлення професійної кар'єри. Встановлено, що освіта має забезпечити надання психологічної та педагогічної допомоги щодо визначення шляхів професійної кар'єри та процесу адаптації молодого працівника поліції до нових умов, що сприяє активності у професійному зростанні.

Ключові слова: освіта, здобувачі і здобувачки вищої освіти, майбутні поліцейські, особистість, мотивація, діяльність, кар'єрний розвиток.

Постановка проблеми. Формування психологічної готовності до певного виду діяльності, творчого вияву, індивідуальних здібностей має суттєве практичне значення. Адже непрофесіоналізм, закостенілість форм і методів діяльності спричиняють значні втрати в усіх сферах життєдіяльності особистості, породжують міжособистісну напругу, конфлікти і психологічний дискомфорт, унеможливають досягнення професійних, життєвих вершин. Саме тому з високим професіоналізмом людини пов'язують не тільки глибокі й широкі знання, ділові навички, уміння технологічно діяти у найскладніших ситуаціях, а й яскравий розвиток здібностей, здатність нестандартно мислити, пошукову активність [1, с. 149]. Для кар'єрного розвитку особистості актуальні: специфіка процесів адаптації індивіда, групи людей до нових умов; психологічні особливості зміни соціальних позицій та досягнення кар'єри; специфіка набуття нових особистісних якостей; знання і врахування чинників психологічної сумісності під час інтеграції у нову спільність; становлення і розвиток психологічної готовності до виконання нового типу діяльності [1, с. 150].

Здатність побачити власну професійну діяльність цілісною є надважливою характеристикою співробітників правоохоронних органів, зокрема поліцейських, на етапі формування стратегії розвитку власної кар'єри. У зв'язку з вищевказаним актуальності набувають дослідження формування у майбутніх поліцейських, здобувачів та здобувачок вищої освіти, уявлень про умови та перспективи розвитку власної кар'єри; особливої уваги заслуговує вивчення проблеми формування психологічної готовності майбутніх поліцейських до професійної діяльності в процесі навчання та виховання в ЗВО із специфічними умовами навчання на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем професійного самовизначення, особливостями розвитку та самореалізації особистості, проблемами виховання і навчання молодого покоління в системі освіти займалися такі науковці: Л. В. Делінгевич, В. С. Журавський, І. А. Зязюн, О. М. Кокун, В. М. Литвин, В. Т. Лозовецька, О. В. Мазяр, О. М. Пехота, В. В. Радул, В. О. Сухомлинський, А. Адлер, Р. Бернс, У. Мозер, Д. Сюпер, З. Хелус та інші.

Водночас зазначено, що спеціальні дослідження щодо вивчення особливостей особистісного та професійного розвитку, формування психологічної готовності здобувачів та здобувачок вищої освіти до професійної діяльності в процесі навчання та виховання в ЗВО потребують поглибленого аналізу та впровадження результатів дослідження в практику; теоретичні й практичні дослідження науковців мають бути спрямовані на вдосконалення вже існуючих підходів та реалізацію сучасних поглядів на досліджувану проблему.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі проблеми формування психологічної готовності здобувачів та здобувачок вищої освіти до професійної діяльності в процесі навчання і виховання в сучасних закладах вищої освіти; розкритті педагогічного впливу професійної освіти на професійне становлення молодого працівника поліції; теоретичному аналізі відповідних умов становлення особистості здобувачів та здобувачок вищої освіти з їх соціально-психологічними та професійними якостями, що розвиваються у навчально-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу. Професійна самореалізація особистості в контексті професійної сфери життєвого шляху розглядається від перших етапів початкового професійного становлення. Надважливим питанням є вивчення труднощів самореалізації особи-

стості в професійній діяльності, з якими стикаються молоді працівники поліції на початкових етапах становлення їх професійної кар'єри.

Особистість – це особливий різновид організації біологічних, психічних та соціальних характеристик, які визначають своєрідність людини [2, с. 251]. Освіта як система та безперервний процес біосоціальної адаптації людини може бути раціональною та ефективною тією мірою, якою вона формує особистість, спрямовану на добробут, здоров'я людини, суспільства та природи [2, с. 251]. Особистість – найголовніше в людині, найважливіша її соціальна ознака [1, с. 105]. Активна взаємодія з навколишньою діяльністю є запорукою розвитку особистості [1, с. 144]. Конкретні суспільно-історичні, соціально-психологічні умови, соціальне середовище, навчання, виховання, відіграючи важливу роль у розвитку психіки людини, зумовлюють процес формування особистісної активності. Володіючи певною психологічною самопрезентацією (через індивідуальні психологічні особливості) і вступаючи у взаємодію з навколишнім середовищем, де індивід є активним суб'єктом, особистість реалізує себе і прагне до самоактуалізації [1, с. 146]. Потенціал розвитку особистості закладено в ній самій, у її потребах і здібностях, особливо в спрямованих на саморозвиток. Більшої міри це стосується творчих здібностей особистості, які забезпечують вищий рівень її розвитку як у професійній, так і в повсякденній життєдіяльності [1, с. 148].

Самореалізація особистості – досить поширений у сучасній соціальній філософії термін. Такого статусу він набув зовсім недавно, а його вживаність у науковому апараті налічує лише кілька десятків років. Незважаючи на досить молодий вік існування теорії, самореалізація особистості є сьогодні однією з провідних потреб існування сучасної людини [3, с. 169].

Потреба самореалізації – базова потреба особистості. Як така, вона має характер полівалентності, тобто може задовольнятися практично у будь-якій сфері життя людини. Такий процес реалізації сутнісних можливостей особистості слід розглядати як процес багатоплановий, різнопрофільний, з різними ступенями свого розгортання. Він неможливий без самопізнання та самооцінки. Питання пошуку власної ідентичності в процесі самореалізації – ключовий момент, на якому базується життєвий шлях людини. Самореалізація особистості передбачає її свободу, наявність вибору та відповідальності [3, с. 169]. В системі вищої освіти має бути створена атмосфера, в якій здобувачі та здобувачки вищої освіти можуть актуалізувати власні потреби, виділити серед них самореалізацію як домінуючий мотив свого перебування в стінах освітнього закладу [3, с. 170].

У сенсі трансформації потенціалу у напрямі розроблення і впровадження інтелектуальних технологій, соціалізації особистості тощо вища освіта набуває найвагомішого впливу. Потребує дослідження питання шляхів інтеграції молоді в суспільне життя в сучасних умовах; невід'ємною складовою дослідження формування професійної кар'єри особистості, особливо на початкових етапах, є дослідження розвитку психологічної готовності до виконання нового типу діяльності.

Інтенсивність реакції індивіда на стрес залежить не так від сили подразника, як від його суб'єктивної значущості. Стресогенну дію мають екстремальні ситуації, оскільки вони порушують гармонію між соціальним життям та соціальними установками індивіда. Унаслідок цього відбувається руйнація деяких психологічних

(мислення та ін.) і динамічних (вчинки, поведінка) стереотипів [1, с. 155]. Тому великого значення набувають дослідження педагогічного впливу на гармонійний розвиток особистості майбутніх поліцейських, спрямований на досягнення професійного успіху та професійної самореалізації.

Забезпечення вищого якісного рівня нашої освіти є одним із головних завдань соціальної сфери. Якість вищої освіти є багатомірною категорією, що охоплює всі її функції та види діяльності: навчальні та академічні програми, наукові дослідження, забезпечення кадрами, інфраструктуру та академічне оточення. Особлива увага у закладах вищої освіти приділяється участі у наукових дослідженнях, які сприяють прогресу знань і свідчать про інтелектуальний розвиток [2, с. 372].

Сформованість чітких уявлень про психологічну складову особистості фахівця, реалізацію його здатностей під кутом зору особливостей умов професійної діяльності в сучасних умовах праці, усвідомлене сприйняття потреби системного удосконалення компетентності підготовки сприяють забезпеченню конкурентоздатності фахівця, активному професійному становленню та ефективному кар'єрному розвитку [4, с. 200].

Розуміння мотивів діяльності здобувачів та здобувачок вищої освіти у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, істинної суті результатів, усвідомлення високої значущості мотиву є запорукою успішного навчання та подальшого становлення професійної кар'єри.

Більшість теорій мотивації зосереджена на такому чиннику як психологічний контракт. Зміст психологічного контракту зумовлює взаємні очікування: керівник уявляє собі поведінку працівників, їх реакцію на розпорядження; працівники очікують від керівників не тільки оплати праці, а й справедливості, довіри і можливості виявити себе [1, с. 356].

Діяльність, спрямована на досягнення успіху, пов'язана з мотивом досягнення успіху й мотивом уникнення невдачі (теорія мотивації досягнення успіхів у різних видах діяльності) [1, с. 356]. Мотивовані на успіх особи ставлять перед собою позитивну ціль, досягнення якої розцінюють як успіх. Будучи впевненими у своїх можливостях, вони налаштовані на очікування успіху, мобілізацію всіх ресурсів, активну діяльність задля досягнення мети. Інакше поведуть себе особи, мотивовані на уникнення невдачі: всі їхні думки і дії налаштовані на уникнення невдачі, вони невпевнені, не вірять у можливість досягти успіху, не відчувають задоволення від діяльності, бояться відповідальності, помилок і покарання. Людина, яка прагне успіху, зазнавши невдачі, активізує свою діяльність і досягає нерідко вищих результатів, ніж очікувала, а орієнтована на невдачу – за таких обставин часто опускає руки. Тому управління має бути гнучким у виборі засобів, зорієнтованих на забезпечення успіху [1, с. 356].

Спонукає до навчання можуть найрізноманітніші мотиви: усвідомлення практичної значущості знань, перспектив навчання, інтерес до знань тощо. Способи і прийоми навчальної діяльності можуть виступати в ролі стимулів, коли у здобувачів та здобувачок вищої освіти виникає потреба в удосконаленні їх, у заміні менш раціональних прийомів більш раціональними. У такому разі здобувачі освіти стають не тільки об'єктом навчання, а і його суб'єктом, який регулює власну навчальну діяльність. При цьому в них формується специфічна форма самосвідомості – навчальна самосвідомість, стиль розумової діяльності [5, с. 277].

В цьому контексті зазначимо важливість впровадження таких методів навчання та виховання, де навчально-пізнавальна діяльність має творчий, пошуковий характер з елементами аналізу та спілкування; творчий характер діяльності є потужним стимулом пізнання не лише в навчальному процесі, а й у будь-якій професійній галузі.

Справжня зацікавленість в адекватних психологічних, фізичних, інтелектуальних та інших необхідних якостях може виникнути лише тоді, коли є реальна відповідальність за результати освітньої та ефективної соціальної роботи у ЗВО, коли він зацікавлений не тільки підготувати, а й «подати» нового спеціаліста роботодавцю [3, с. 182]. У центрі аналізу має бути особистість з її соціально-психологічними та професійними якостями, що розвиваються у навчально-виховному процесі [3, с. 182].

Соціологи часто наголошують на тому, що успішність навчання у ЗВО великою мірою залежить від тих уявлень здобувачів та здобувачок вищої освіти, які вони мають щодо своєї майбутньої професії. І якщо вони добре ознайомлені з нею, то це означає, що вони знають, чого прагнуть, а якщо ні, то інтереси їхні або ще остаточно не сформовані, або ж не спрямовані на обрану професію. Саме у такій ситуації важливого значення набуває ефективність діяльності соціальних працівників, які враховують вимоги ринку праці [3, с. 185].

Вища освіта й культура повинні зробити здобувачів та здобувачок вищої освіти універсальними особистостями. Це допоможе їм адаптуватися в суперечливому світі, сформувані необхідні світоглядні інтенції у взаємодії з іншими людьми та іншими народами, що сприятиме перетворенню українців на націю, яка усвідомлює своє історичне призначення та місце в цивілізованому суспільстві [3, с. 196].

Отже, перед сучасною вітчизняною освітою постає необхідність виконання надважливих завдань: навчання, виховання, особистісний саморозвиток, адаптація особистості до життя в суспільстві, адаптація особистості в професійному середовищі та професійна самореалізація, соціальний захист – завдання, що потребують постійної уваги та вдосконалення.

Осмилення педагогічного впливу в процесі становлення особистості здобувачів та здобувачок вищої освіти, зокрема майбутніх поліцейських, та впливу на формування психологічної готовності до професійної діяльності здобувачів освіти наближує до відповіді на

запитання, якою має бути освіта в цілому, та в якості важливого чинника впливу на становлення та розвиток гармонійної особистості майбутніх поліцейських та реалізацію професійної діяльності на базі системи професійних якостей.

Висновки. Формування психологічної готовності до певного виду діяльності, творчого самовияву, індивідуальних здібностей має вагомое практичне значення; з високим професіоналізмом людини пов'язують не тільки знання, ділові навички, а й розвиток здібностей, здатність нестандартно мислити, пошукову активність.

Соціальний успіх та задоволення життєвою ситуацією є критеріями вдалої кар'єри та професійного вибору. Особливо важливого значення мають дослідження в напрямку аналізу планів здобувачів та здобувачок вищої освіти, зокрема майбутніх поліцейських, щодо майбутнього працевлаштування та адаптації в новому соціальному середовищі під час навчання в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських. Увага приділяється як участі здобувачів та здобувачок вищої освіти у теоретичних та практичних дослідженнях, спрямованих на становлення й удосконалення майстерності майбутніх поліцейських, що сприяє прогресу знань і свідчить про інтелектуальний розвиток, так і вивченню труднощів самореалізації особистості в професійній діяльності, з якими стикаються молоді співробітники правоохоронних органів, зокрема поліцейські, на початкових етапах становлення професійної кар'єри.

В результаті аналізу наукових та практичних досліджень науковців та розвідок досліджуваної проблеми вважаємо, що проблеми формування психологічної готовності майбутніх поліцейських до професійної діяльності в процесі навчання і виховання в сучасних закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання потребують більш глибокого вивчення з огляду на мінливі умови сьогодення; постає необхідність надання психологічної та педагогічної допомоги щодо визначення шляхів професійної кар'єри та процесу адаптації молодого працівника поліції до нових умов.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку психолого-педагогічних порад щодо створення умов для професійного розвитку, вдосконалення щодо оволодіння додатковими знаннями й уміннями стосовно досягнення успішної професійної діяльності і як наслідок – побудови успішної професійної кар'єри.

Список використаних джерел

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 544 с.
2. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття: в 3-х т. Т. 1: Пріоритет інтелекту / за редакцією В. Литвина. Київ : Навч. книга, 2004. 672 с.
3. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 416 с.
4. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах : монографія. Київ, 2015. 279 с.
5. Радул В. В. Соціальна зрілість особистості : монографія. Харків : Мачулін, 2017. 442 с.

References

1. Orban-Lembrick, L. E. (2010). *Psyholohiya upravlinnia : navch. posibn [Management Psychology : textbook]*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Naukovo-osvitnii potentsial natsii: pogliad u XXI stolittia: v 3-x t. T. 1: Priorytet intelektu. (2004). [Scientific and educational potential of the nation: a view in the XXI century: in 3 vols. Vol. 1: The priority of intelligence]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Zhuravsky, V.S. (2003). *Vyshcha osvita yak faktor derzhavotvorennia i kultury v Ukraini [Higher education as a factor of state formation and culture in Ukraine]*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Lozovetska, V.T. (2015). *Profesiyna kar'year osobystosti v suchasnykh umovakh: monohrafiya [An Individual's Professional Career Under The Modern Conditions : monograph]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Radul, V.V. (2017). *Sotsialna zrilist osobystosti : monografia [Social maturity of the individual : monograph]*. Kharkiv [in Ukrainian].

Horokhova Halyna,

PhD in Pedagogical Sciences

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1764-6003>

FORMATION OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF FUTURE POLICE OFFICERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

The article analyzes the role of the formation of psychological readiness for a certain type of activity as an important factor in the harmonious formation of professional qualities of an individual in the process of professional activity; it is emphasized that for the career development of an individual, the following features are relevant: the specifics of the processes of adaptation of the individual to new conditions, psychological features of changing social positions and career achievement; the importance of formation and development of psychological readiness to perform a new type of activity.

It is noted that an urgent problem today is the studying of the difficulties of self-realization of a personality in professional activities young law enforcement officers and future police officers in particular face at the initial stages of their professional career.

It is established that ensuring a higher quality level of national education is one of the main tasks of the social sphere. It is emphasized that a real interest in the psychological, physical, and intellectual qualities of a student of higher education can arise only when there is real responsibility for the results of educational work at higher education institutions. It is proved that the personality of higher education applicants with their socio-psychological and professional qualities that develop in the educational process should be at the center of the analysis. It is determined that higher education and culture should make applicants for higher education universal personalities that will help them to adapt to a contradictory world, to form the necessary world view intentions. The possibilities of solving the problem in the implementation of such methods of studying and education, where educational and cognitive activity has a creative, exploratory character with analysis and communication elements are considered. The creative nature of activity is a powerful stimulus for studying not only in the educational process, but in any professional field also.

As a result of the analysis of scientific and practical achievements of scientists and researchers on the problem under studying is found that the formation of psychological readiness for a certain type of activity, creative expression, individual abilities are of great practical importance. Education should provide psychological and pedagogical assistance in determining the paths of professional career and the process of adaptation of a young police officer to new conditions that promote activity in the professional growth.

Key words: *education, applicants for higher education, future police officers, personality, motivation, activity, career development.*